

לְבַנְיִינָה שֶׁל הַלֶּכֶה

שיעורי הלכות שבת שהעביר רה"י בביהמ"ד בשבת קודש

מלאכת דש (1)

מקור המלאכה

ש'דש' זהו פירוק האוכל מהמקום בו גדל, שהוא כפסולת לעניין זה.

בדומה לזה אמרו בגמרא⁵ שהזורק אבן לדקל ומנתק את התמרים מן המכבדות שיין למלאכת דש,⁶ אף שאין כאן לחיצת גרעין מתוך המעטפת שלו יש כאן פעולת ניתוק שהיא בכלל דישה.

רבינו חננאל⁷ מבאר את החילוק בין המלאכות:

"הדש הוא המפרק הפסולת המחוברת באוכל ומכניתן לברירה... נמצא זורה והבורר והמרקד כולן מעבירין פסולת המעורבת באוכל ואינה מחוברת כגון קליפה שצריכה פירוק או כגון עפרורית שצריך ניפוז אלא מעורבת בלבד".⁸

דש הוא בפסולת מחוברת, ובורר בפסולת שאינה מחוברת. אם כן הדש מנתק דברים מחוברים ובכך מכין אותם לברירה, בה יופרדו ויורחקו זה מזה, לכן הגדרנו שזהו דווקא ניתוק/פירוק ולא הפרדה בעלמא.

הלכה למעשה

כידוע מלאכות שבת נלמדות ממלאכות המשכן,¹ כלומר מהמלאכות שנעשו בהקמת המשכן אך לא מעבודת הקרבנות וכדו' שנעשו במשכן יום יום.² מהקמת המשכן הוציאה המשנה ל"ט מלאכות ומתוכן י"א מלאכות הפת, ואף שבהקמת המשכן לא הכינו פת נצרכו מלאכות אלו בהכנת הסממנים ששימשו לצביעה ביריעות המשכן.³ המשנה נקטה את מלאכות הפת כיוון שהם שכיחות יותר.⁴

עמדנו על מלאכת 'בורר' שעניינה הוצאת הפסולת מהאוכל – הפרדת עפר מהגרעינים, וכן 'זורה' שבה מפרידים את המוץ מהגרעינים. ישנה פעולה/מלאכה שקודמת להן בזמן והיא מלאכת 'דש' שעניינה בפת הוצאת הגרעינים של החיטה מהקליפה בה גדלו וניתוקם מהגבעול ע"י לחץ, שנהגו לעשותו בעזרת מורג כבד.

הגדרת המלאכה

במלאכת 'דש' מוציאים את האוכל מהפסולת, וב'בורר' מוציאים פסולת מהאוכל. אך ההבדל היותר מהותי הוא

¹ שבת מט: ועוד.

² משמע בגמ' עד: דלקמן. ועיין אגלי טל בתחילת הפתיחה שהאריך בזה.

³ שבת עד:

⁴ ר"ן על הרי"ף לא: ד"ה האופה

⁵ שבת עג:

⁶ אלא שאינו חייב כי אין דרך דישה בכך. גמ' שם.

⁷ שבת עד.

⁸ וכ"כ תלמידו בעל ספר הערוך בערך 'דש'

על פי מה שלמדנו עתה נראה שיש לאסור לכאורה תלישת ענבים מאשכול, וכמו שאסרנו בתלישת ובניתוק התמר מן העץ.

אך בכל זאת אנו רואים שנהגו היתר ולכאורה הדבר תמוה, אם הנוטל תמרים מן המכבדות חייב משום דש מדוע יהיה מותר ליטול ענב מן האשכול?

הרבה נכתב בעניין זה. הטעם הפשוט⁹ הוא שדישה היא מלאכה השייכת לשדה, לא בסמוך לאכילה. פירוק גרעיני החיטים נעשה בדרך כלל בשדה ולכן נקרא דישה אבל תלישת ענבים נעשית בדרך כלל סמוך לאכילה ואינה מלאכה אלא דרך אכילה. לכן מותר להוציא בוטנים ואגוזים מקליפתם החומה ולאכלם בשבת אם כך הדרך, וכן מותר לתלוש ענבים מן האשכול כיוון שהדרך לעשות זאת בסמוך לאכילה.

מאידיך להוציא שקדים מקליפתם הירוקה זוהי דישה, שהרי קליפה זו בד"כ מסירים קודם השיווק ולא בסמוך לאכילה ולפיכך זוהי פעולה ששייכת לשדה כמלאכת הדישה.

⁹ ע"פ אגלי טל (דש סוף הערה יא), אגרות משה או"ח חלק א סימן קעה ועוד. ועיין שמירת שבת כהלכתה פרק ג הערה קד שהאריך.

